

YAVUZ SULTAN SELİM'İN DÖNÜŞTÜRÜCÜ LİDERLİK DAVRANIŞLARI HAKKINDA BİR İNCELEME

Ramazan ERTURGUT*

Serhat SOYŞEKERCİ**

ÖZET

Yedi asır ayakta kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun, ordusunu nasıl oluşturduğu ve ülkeden ülkeye zaferlere koşan askerlerin moral ve motivasyonuna nelerin tesir ettiğinin yanında; padişahların liderlik eğilimleri de ilgi duyulan konulardan biridir. Bu yazıda dokuzuncu Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in liderlik özellikleri, literatürde "Dönüştürücü Liderlik" olarak bilinen modern sonrası liderlik yaklaşımı bağlamında ve Osmanlı Ordusu merkezli olarak incelenmiştir. "Tarihsel Araştırma Yöntemi'nin kullanıldığı araştırmada; Yavuz Sultan Selim'in kişiliği, dönemindeki toplumsal olaylar, asker üzerindeki intibahı ve yaptığı değişikliklerin Osmanlı İmparatorluğu üzerinde ne gibi dönüşümler yarattığı sorularına, Dönüştürücü Liderlik yaklaşımının özellikleri ve davranış boyutları ekseni yanıt aranmıştır. Araştırma sonuçları, Yavuz Sultan Selim'in başat dönüştürücü liderlik özelliklerini ve dönüştürücü liderliğin davranış boyutlarından başta "idealleştirilmiş etki" olmak üzere, "entelektüel uyarma" ve "esinsel motivasyon" boyutlarını sergilediğini göstermektedir. Bulgularda bu tarz liderliğin "bireysel destek sağlama" davranışlarına rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yavuz Sultan Selim, Dönüştürücü Liderlik, Osmanlı, Yeniçeri, Davranış.

---

*Yrd. Doç. Dr., Hava Astsubay Meslek Yüksek Okulu, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, erturgut.r@hvkk.tsk.tr.

** Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga /MYO, serhatsoysekerci@hotmail.com)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

**THE EXAMINATION ON TRANSFORMATIONAL
LEADERSHIP BEHAVIOURS ABOUT OTTOMAN
YAVUZ SULTAN SELIM**

ABSTRACT

There are many interesting matters about Ottomans that rules three continents as a World Empire. It is one of them that How the empire contitute its' army and what the motivational impressive parameters of soldiers and finally what the Ottomans' leadership tendencies as well. All these factors contribute to rules of Ottomans throughout seven centenary. In this study Leadership behaviours of Ninth Ottoman Empire Yavuz Sultan Selim, have been examined context of Transformational Leadership postmodern leadership approach and centralized with Otoman army. "Historical research method" has been used in study and examined questions as follows from the point of wiev of Transformational Leadership. What was the social events in Selims' term?, How was the process of becoming ottoman about him? What are the critical point about three great war? How was his impression on his soldiers? And finally How can we describe his reforms on Empire that they transformed Otoman Empire in a short term? Research result indicate that Yavuz Sultan Selim bears distinguished Transformational Leadership behavioural charesteristics that Idealized influence, intellectual stimulation and inspirational motivations.

Key Words: Yavuz Sultan Selim, Transformational Leadership, Ottoman, Ottoman Soldier, Leadership Behaviour.

1. Giriş ve Yöntem

Bu yazının amacının ne olduğu vurgulamadan önce, amacının ne olmadığını vurgulamak belki de daha anlamlı olacaktır. Zira araştırmanın ilgi odağı bir Osmanlı Padişahına veya Osmanlı'da Yükselme Dönemi olarak anılan dönemin padişahlarından birine, özelinde ise dokuzuncu Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'e modern sonrası liderlik yaklaşımlarından Dönüştürücü Liderlik

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

imajını vermek veya kendisini doğrudan doğruya dönüştürücü lider olarak kodlamak değildir. Öte yandan bu araştırmanın ilgi odağını çerçeveleyen ortam ise Sultan Birinci Selim'in dönüştürücü liderlik özelliklerini ve davranış boyutlarını taşıyıp taşımadığı sorusuna ve dönemin Osmanlı Ordusu ve yeniçeriler merkezli olarak incelenmesine dayalı yanıt aramaktır. Araştırma yöntemi olarak "ne idi" sorusuna yanıt arayan ve toplumsal olayların geçmişteki durumunu inceleyen "tarihsel araştırma yöntemi" kullanılmıştır.

Dönüştürücü liderlik yaklaşımı 1990'lı yıllardan sonra teorik ve ampirik araştırmaların ilgi odağı olmasına rağmen; siyasal, politik ve askeri ölçekte bireyselleştirilen ve profili çizilebilen lider sayısı son derece azdır. Bu bağlamda olmak üzere araştırmanın dönüştürücü liderlik yaklaşımına; Osmanlı Türk Tarihi, padişahların liderlik eğilimleri, askeri liderlik ve izleyenlerin (astların) motivasyonu açısından bir bakış açısı oluşturabilme noktasında önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Osmanlı hükümdarları ile ilgili ana kaynaklar, arşiv belgeleri ve devrin kronikleridir. Bu araştırmada kaynak olarak, ana kaynaklar yerine, bu kaynaklara dayalı araştırma eserler kullanılmıştır. Bunun sebeplerinden birisi çalışmanın doğrudan bir tarih çalışması olmayarak disiplinler arası bir zemine dayanmasıdır. Bir diğer sebep ise bu çalışmada kullanılan tarihsel içerikli kaynakların dönemin arşiv ve kroniklerine doğrudan alıntı yapmalarıdır. Bu paralelde bizzat ana kaynaklara dayalı bir çalışma ile araştırmanın ileride derinlemesine geliştirilebileceği düşünülmektedir.

2. Genel Olarak Yavuz Sultan Selim'in Profili

Yavuz Sultan Selim, Sekizinci Osmanlı Padişahı Sultan II Bayezid ile Türkmen beylerinden Dulkadiroğlu Alaüddevle'nin kızı Aişe Hatun'un oğludur. (Sakaoğlu, 2001: 117) 1467 yılında babasının Amasya valiliği sırasında doğan Selim, burada saray eğitimi almış, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Binicilik ve atıcılıkta da hüner kazanan Yavuz Sultan Selim'in ok ve yay yapmaya da ilgi duyduğu bilinmektedir. (Sakaoğlu, 2001: 117) Musiki ve sazanelere değer veren Yavuz Sultan Selim Çaldıran Seferi'nden sonra, İran'ın namlı sazende ve hanendelerini İstanbul'a getirmiştir. (Uluçay, 1992: 152) Benzer şekilde döneminde Osmanlı Sarayı'nda abartıya kaçmayan bir üslupta oyun ve saz geceleri ile beraber bir oyun takımı da bulunduğu belirtilmektedir. Osmanlı Padişahlarının okuma ve dinlenme daireleri ile hamamları olmakla beraber, Yavuz Sultan Selim'in de Bebek sirtlarında Bebek Kasrı'nı yaptırdığı bilinir. (Uluçay, 1992: 3)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kardeşi Şehzade Ahmet'in tahta geçme şansının artması üzerine babası II. Bayezid ve kardeşlerine karşı mücadele başlatmıştır. 1510'da Kefe'ye geçip Kırım Hanı Mengli Giray'dan askeri destek sağlayarak 1511'de Kili, Akkerman ve Kefe sancaklarının yönetimini üstlendi. Aynı yıl Uğraş Köyü (Çorlu) Savaşı'nda babasının kuvvetlerine yenilerek Kırım'a döndü. Ancak İstanbul'daki yeniçerilerin desteğini sağlayarak taht şansını yitirmedi. Askerin ve devlet ricalinin desteğini alan Yavuz Sultan Selim, 24 Nisan 1512'de Topkapı Sarayı'nda Bab-ı Hümayun önünde kurulan tahta oturmuştur. (Sakaoğlu, 2001: 118) 1520 yılında sırtında çıkan “şirpençe” çıbanından veya kesin olmamakla beraber kanser hastalığından Çorlu'da hayatını kaybetmiştir. Yavuz Sultan Selim Topkapı Sarayı'ndaki kutsal emanetler dairesinin kurucusudur. 1516–1517 yıllarında Yavuz Sultan Selim'in Mısır ve Suriye fütühatları neticesinde kutsal emanetlerin saraya getirilip saklanabileceği Hırka-i Şerif Odası olarak anılacak oda inşa edilmiş ve 77 yıl sonra Sancak-ı Şerif getirilerek bu hırka en kutsal emanet olarak benimsenmiş ve saklanmıştır. (Altındağ, 1966:423-434; Penzer, 2000: 306)

3. Dönüştürücü Liderliğe Kısa Bir Bakış

Dönüştürücü liderlik, değişimin ve yeniliğin yönetiminde gerekli olan bir hareket tarzını ifade etmektedir. Bu tarz liderlik, liderin kendisinin ve ardından gelenlerin duygularını tanıması, kontrol etmesi ve yönlendirmesi ile mümkündür. Bilim adamları ve uygulamacılar tarafından kabul edilen bir tanıma göre dönüştürücü liderlik, “liderin izleyicileri cesaretlendirmesi ve izleyicilerin beklentilerinin ötesinde başarı yaratmasıdır” (Rafferty ve Griffin, 2004: 329) Leitwood, dönüştürücü liderliği “insanların misyon ve vizyonlarının tekrar belirlenmesi, sorumluluklarının tazelenmesi ve amaca ulaşabilmek için tekrar yapılandırılma süreci” (Leitwood ve Genge, 1996:839) olarak tanımlarken; İşcan'ın çalışmasında dönüştürücü liderler, “çalışanların kendilerine kişisel ve mesleki yaşamlarında önemli etkiye sahip kişiler sorulduğunda tanımladıkları insanlar (İşcan, 2006:164) olarak sunulmaktadır.

Dönüştürücü liderlik kuramının temelleri Burns'e dayanmakla birlikte ilk kez B.Bass tarafından tartışmaya açılmıştır. Bass, dönüştürücü liderliği, izleyenleri üzerinde büyük etkiler yaratan bir liderlik tipi olarak kodlamıştır. Bass'a göre dönüştürücü liderler; astlarının görevlerini iyi bir performansla başarmalarının öneminin çok daha fazla farkına varmalarını sağlayarak, çok daha üst düzeydeki gereksinimlerini karşılamının ancak örgütsel amaçlara ulaşarak olacağına inandırarak izleyenleri değiştirir ve güdüler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Dönüştürücü liderin izleyenleri de; lidere güvenirler, inanırlar ve saygı duyarlar. (Bass, 1990:21) Bass'ın (1999) vurguladığı gibi böylesi bir durumda lider hem değiştirme hem de dönüştürmenin ana tetikleyicisidir.

Dönüştürücü liderliğin davranış boyutları ilk kez B.M. Bass'ın araştırmaları sonucunda; idealize edilmiş etki, esinsel motivasyon, entelektüel uyarma ve bireysel destek sağlama olarak sınıflandırılmış, daha sonraki bir çok araştırmacı tarafından bu davranış boyutları temel alınmıştır.(Karip, 1997:463) Dönüştürücü liderlere atfedilen özellikler de son yıllarda liderlik araştırmalarında geniş bir yer tutmaktadır. Bu özellikler; ortak vizyon oluşturma ve paylaşma, zihinsel uyarım ve yaratıcılık, karizma gücü, yüksek iletişim ve motivasyon becerisi, değişim öncüsü olma, duygusal dayanıklılık, cesaret ve risk alma, polimatik kişilik, güvenilirlik ve özgüven olarak sıralanmaktadır. (Erçetin, 2000:58; Akdemir, 1997: 142; Aşar, 2004: 69; Tengilimoğlu, 2005:6; Ticy ve Devena, 1986)

4. Dönemin Osmanlı Ordusunda Yeniçerilerin Yavuz Sultan Selim Yönelimli Hareketlerinin Analizi

Yavuz Sultan Selim'i tahta götüren ve ilerleyen bölümde detayları aktarılacak olan süreçte yeniçeri komutanlarının önemli katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Burada dikkati çeken bir nokta şudur ki: bu askerlerden birçoğu Yavuz Sultan Selim'i hayatlarında hiç görmeyen askerlerdir. Padişahın ordu üzerinde bu denli yarattığı etkinin ve bağlılığın temellerini Yavuz Sultan Selim'in şehzadeliği döneminde ve özellikle Trabzon Valiliği sırasındaki eylemlerinde aramak faydalı olacaktır. şehzade Selim'in Trabzon'da Sancakbeyi iken, kaldığı uzun süre içerisinde, devlet yöneticiliği, komutanlık tecrübesi, kitleleri sulh ve idare kabiliyeti, asker kişiliği iyice gelişmişti.(Kılıç, 2000: 38) Altındağ'ın (1966:423) aktardığı kadarıyla; Trabzon'da Vali olan şehzade Selim, şah İsmail'in girişimlerini kuşku ile izliyor, bir yandan da Anadolu'da şah'ın hakimiyeti altındaki kaleleri vuruyordu. Erzincan ve Bayburd'daki kaleler Selim'in saldırıları ile Osmanlı'ya geçmiş, bu saldırılar sırasında şah'ın kardeşi İbrahim de Selim tarafından esir alınmıştı. Bunun üzerine şah, II. Bayezid'e bir mektup göndererek oğlu Selim'i şikayet etmiş, Osmanlı ile dost olduğunu yazmıştı. Uğur'un çalışmasında da, Trabzon Valisi şehzade Selim'in askere hitabı şu şekilde aktarılmaktadır. "kul diye beceriksiz ve alçaklara değer verip, yaramazı adam etmek padişahlık alâmeti değildir. Halk ve memleket çocuğundan yüz çevirmek uygun olmaz. Ben bu niyette kararlıyım. Her biriniz yerli yerine varıp, benim bu temiz inançlarımı halka

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

tembih edip bildiriniz. İnan'a yönelip gitmekten vazgeçsinler." Trabzon'da şehzadeyi dinleyen yiğitler memleketlerine dönüp gittiklerinde Şehzade Selim'in kendilerine yaptıklarını ve anlattıklarını her tarafa, herkese anlatıp ilan etmişlerdir. Bunu duyanlar cân-ü gönülden Şehzâde Selim'e bağlanıp, artık kimin arkasına düşeceklerini ve kime gönül ve ümit bağlayacaklarını bilip, halkın toplandığı yerler de, ozanlar türküler söyleyip; "Yürü Sultan Selim meydan senindir", sözlerini tekrar edip durmuşlardır." (Uğur, 1989:9)

Yavuz Sultan Selim'in; babası padişah II. Bayezit tarafından çılgınca hareketlerinden dolayı pek benimsenmediği ve tahta uygun görülmediği, padişahın nazarında "atak ve deli" gözle telakki edildiği, herkesçe malum olan yüksek cesaretiyle devletin başına manasız ağır işler açacağından korkulduğu aktarılmaktadır (Kocatürk, 1981:75)

Bütün bunlara rağmen, yeniçeriler arasında Şehzade Selim'in imajı çok farklıdır. Gençliğinden itibaren Şehzade Selim'in, kimilerine göre hayaller kuran ve deli bir ruh hali olarak sunulan gerçekte vizyoner kişiliği askerler tarafından bilinmektedir. Ayrıca Selim'in kardeşleri Şehzade Ahmet'in Şahkulu karşısındaki başarısızlığı, Şehzade Korkut'un ise yumuşak tabiatlı olması dolayısıyla yeniçerilerin daha da fazla Selim taraftarı olduğu belirtilmektedir. (Özkan vd., 2001:136)

Babası Bayezid'in son dönemlerinde, Şehzade Ahmet taraftarı vezirlerin Selim'in ziyaret maksadı ile Kırım'a gitmesini adeta bir saltanat hazırlığı gibi gösterip, II.Bayezid'i üzerine kuvvet göndermesi konusunda ikna etmişler, ancak bu kuvvetlerden Rumeli, Akıncı ve Sancakbeyleri muharebeden vazgeçmiştir. (Özkan vd., 2001:137) Dönemin bu komutanlarının şehzade Selim'e karşı kuvvet kullanmayı reddetmeleri onun asker üzerinde yarattığı etkilerin ilk emareleri olarak algılanabilir.

Ordunun bu menfi duruşuna rağmen, II Bayezid'in Şehzade Ahmet'i kendisinden sonraki padişah olarak ilan etmesi üzerine, saltanatı devir almak üzere gelen Şehzade Ahmet, Maltepe yakınlarında yeniçeriler tarafından durdurulmuş ve olası bir padişahlığı askerler tarafından önlenmiştir. Böylelikle ordu, Yavuz Sultan Selim dışındaki bir padişah adayının İstanbul'a girmesini bile istemediği mesajını vezirlere ve padişaha göndermiştir. Ayrıca yeniçeri ağaları odalarda toplanıp Şehzade Ahmet'i padişah yapmanın "ulu günah" olduğuna karar vermişlerdir. (Sakaoğlu, 2001:119) Bu gelişmeler üzerine yeniçeriler İstanbul'da Şehzade Selim lehinde bir gösteri yaparak (6 Mart 1512) açıkça Selim'i padişah olarak görmek istediklerini saraya iletmişlerdir. (Özkan vd., 2001:137) II Bayezid bir hayli direnip, "madem ki daire-i sıhhatteyim, kimseye saltanat

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

vermezem” dediyse de askerin desteklediği Selim Şah, 24 Nisan Cumartesi günü bir zafer alayı sergilemesiyle Topkapı Sarayı’na gelmiş, kısa süren bir “ayak divanı” ile tahtı teslim almıştır. Sultan Birinci Selim’in; padişah olması, yeniçerilerin devlet yönetiminde ellerinde buldukları dolaylı gücün bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Askerlerin bu denli güvenini kazanan Selim’in dönüştürücü liderliğin özelliklerinden “güvenilirlik ve özgüven” vasıflarına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

II. Bayezid’in Selim’e karşı, çevresindekilerin de tesiriyle yaptığı menfi eylemlerine rağmen; saltanatı teslim etmesi sırasındaki baba-oğul arasındaki duygusal atmosfer, Kocatürk’ün çalışmasında şöyle aktarılmaktadır. “Selim, alayla İstanbul’a girerek saraya yaklaştığında babasına saygı olmak üzere attan inerek askerin önünde yürüdü. Bayezid’le karşılaşınca çok dokunaklı bir sahne meydana geldi. Arzularına rağmen yıllardır birbirlerine hasret kalan baba ile oğul sarılarak ağlaştılar. Bayezid Selim’i kolundan tutarak kendi eliyle tahta çıkardı. Selim bütün memleketin bilhassa yeniçerilerin hâkim arzusu ile resmen padişah oldu.” (Kocatürk, 1981:83)

Şükri’nin Selimnamesi’nde de, Yavuz Sultan Selim’in Pravadi kasabasından yeniçeri kethudası Balyemez ile İstanbul’a gelip tahta oturuşu, halkı gamdan tasadan kurtarışı, Yenibahçe’de kurulan otağa cümle İstanbul halkının gelip saygı sunuşu, saraya giden yolları yeniçerilerin bir nizam içinde doldurması betimlenmektedir. (Sakaoğlu, 1981:117)

Yavuz Sultan Selim kısa saltanatı ve erken yaştaki ölümüne rağmen, yüzyıllar boyunca Osmanlı’nın en kudretli padişahlarından biri olarak anılmıştır. 1904 yılında Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm tarafından Türk Alman Dostluğunun nişanesi olarak bastırılan Yavuz Sultan Selim Divan’ı buna bir örnek olarak gösterilebilir.

5. Dönüştürücü Liderlik Özellikleri ve Davranış Boyutlarının Açısından Değerlendirme

5.1. Dönüştürücü Liderlik Özellikleri: Bu bölümde dönüştürücü liderliğin başat özelliklerinden Yavuz Sultan Selim’e atfedilen; ileri görüşlülük, mücadele ve hırs, vizyon belirleme ve yön çizme, değişim öncüsü olma, polimatik kişilik, yüksek cesaret ve risk alma, başlıkları incelenmektedir.

5.1.1. İleri Görüşlülük: Sultan Selim, tahta geçtikten sonra, babasını uğurlamak üzere Edirnekapı’ya kadar gitmiş, saraya dönüşünde yeniçerilerin tüfeklerini ve kılıçlarını çatıp yolu tuttıklarını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

ve çattıkları silahların altından padişahın geçmesini istedikleri haberini alınca, Yedikule'deki hazineyi kontrol edeceğini bahane ederek ara yollardan saraya girmiştir. Cenabi'nin yorumuna göre yeniçerilerin padişahın bir nevi kendilerine boyun eğdirme hamlesi sonuçsuz kalmıştır. Selim askerinin olası ayaklanmasını önlemek için de İstanbul dışında bulunan 35 bin dolayındaki Kapıkullarına da "culus bahşişi" dağıttırıştır. (Sakaoğlu, 2001:119)

Yavuz Sultan Selim, daha şehzadeliği sırasında Şah İsmail'in imparatorluğa olan düşmanca yaklaşımlarını fark etmiş, Anadolu'da baş gösteren Şahkulu ayaklanmasının da Şah İsmail'in kışkırtmasıyla başladığını anlamıştır. Ayrıca Şah İsmail'in Memlük ve Venediklilerle gizlice yaptığı hasmane anlaşmaları da yakından takip etmiştir. (Özkan vd., 2001:137) Bununla birlikte daha Trabzon valiliği sırasında Şehzade Selim, devletin bel kemiği Türkmenlerin devletten duyduğu memnuniyetsizliği ve Safevi Devleti'ne yönelmelerini fark etmiştir. Türkmenleri devlete bağlamak için Şehzade Selim, İstanbul yönetiminden izin almaksızın Gürcüler üzerine sefer yapmış ve bu seferlerin en önemlisi olan Kütayis seferinde Kars, Erzurum, Artvin illeri ile birçok yeri fethederek Osmanlı topraklarına katmıştır. (Kırzioğlu, 1993:85)

Yavuz Sultan Selim'in ileri görüşlülük davranışlarını yaptığı ıslahat hareketlerinde de görmek mümkündür. Mısır dönüşünden sonra özellikle donanma ile ilgilenmiş, Doğu ticaretinin önemini anladığından Filistin ve Mısır kıyılarını İstanbul'a deniz yoluyla bağlamayı düşünmüştür. (Özkan vd., 2001:144) Memlükler'in Kızıldeniz donanmasının komutanı olan Selman Reis de İstanbul'a çağrılmış, kısa zamanda Gelibolu ve Tersane-i Amire'de 250 gemilik bir donanma hazırlanmıştır. (Sakaoğlu, 2001:125) Yavuz Sultan Selim yine Mısır'ın fethinden sonra, doğu kervan yolunun İstanbul'a bağlanması ve başkenti bir baharat merkezi yapmak amacıyla İskenderiye tacirlerinin birçoğunu İstanbul'a göç ettirmiştir.

5.1.2. Mücadele ve Hırs: Şehzadeliği döneminde içinden gelen büyük bir hamle ile ara sıra komşuları üzerine atıldığı, bilhassa, Osmanlılar aleyhine çalışan, Şah İsmail kuvvetleriyle adeta harplere giriştiği (Kocatürk, 1981: 73) aktarılmaktadır. Kurgusunu kendi yaptığı bu savaş oyunları ile Selim'in daha gençliğinde dost ve düşman algılamalarını netleştirdiği ve şiddetli bir liderlik tutkusuna sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çaldıran Savaşı öncesinde oldukça uzun bir yoldan sonra düşmanın ortada olmadığını gören bazı komutanlar daha fazla ilerleyemeyeceklerini ve geri dönmeleri gerektiğini söylemişlerse de Sultan Selim bunu şiddetle reddetmiştir. (Özkan vd., 2001:139)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Selim'in bu olayda, çadırına ok atıldığı, fakat soğukkanlılıkla askerın karşısına çıkarak şu şekilde hitapta bulunduğu belirtilmektedir: "Ben bu sıkıntılarını çekileceğini size tahta çıkarken söylemişim. O vakit niçin kabul ettiniz?. İsteyenler geri dönsün ben tek başıma giderim." Bunun üzerine ruhlarındaki kahramanlık ateşini henüz sönmemiş olan yeniçeriler yeni bir kuvvetle ardından yürümüşlerdir.(Kocatürk, 1981:85) Yine Mercedabık Savaşı'nda ve Ridaniye Savaşı'nda Yavuz Sultan Selim bizzat asker arasına karışarak kılıç sallamış ve bir çok kez ölümden dönmüştür.

Çaldıran Savaşı öncesi Erzincan Ovası'nda iken Şah İsmail'in kendisine meydan okuyarak, er meydanına davet etmesi ve kutu içinde esrar göndermesi üzerine, "Gizlenirsen erkeklik sana haramdır. Miğfer yerine yaşmak, zırh yerine çarşaf giyerek serdarlık ve şahlık sevdandan vazgeç" (Sakaoğlu, 1999: 120) içerikli tahrir edici mektuplar ve kadın giysileri göndermiştir. Yavuz'un Çaldıran öncesi Şah İsmail'e bunları göndermesinin Safevilerin soy ve sopunun Türk ve İslâm geleneğine göre, hükümdarlık meşruiyeti taşımadığı yolundaki İbn Kemal'in söylemlerine dayandığı (Bilgili, 2003) belirtilmektedir. Bunun yanı sıra tahta çıkış sürecinde Sultan Selim'in her defasında şiddetle reddedilmesine karşın İstanbul'a gelip babasıyla görüşme girişimlerinde bulunmuş, fakat kardeşi Ahmet'in yandaşları olan vezirlerin babasını etkilemesi karşısında buna muvaffak olamamıştır.

İbn İyas, Yavuz Sultan Selim'in kazandığı zaferden sonra Kahire'ye girişini anlatırken, onunla ilgili olarak şunları söylüyor: "Selim kendisinden önceki sultanlardan farklıydı. Çok kızgın, inatçı ve hırslıydı" (Kanat, 2006:131). Ancak bu bilginin kesin ve net bir doğruluk değeri içermediğini ve bir rivayete dayalı olduğunu belirtmek gerekir.

5.1.3. Vizyon Belirleme ve Yön Çizme: Yavuz Sultan Selim'in daha ilk yıllarından itibaren söylemlerinde ve davranışlarında semboller ve sloganları kullandığı bilinmekte, bu çerçevede bütün atalarından daha büyük bir inanç bütünlüğü, ve ideale bağlılık heyecanı olduğu ve dünyayı bir padişaha yetmeyecek kadar küçük gördüğü aktarılmaktadır. (Kocatürk, 1981:90) İstanbul'da tahtı teslim almadan hemen önce merasimle karşılanan Selim'in ilk sözleri şöyle olmuştur, "Ben padişah olursam niyetim Arabistan'ı Çerkezlerden, İran şehirlerini acemlerden temizlemektir. Hatta İslamiyeti bir noktada toplamak için Hint'e ve Turan'a gideceğim. Doğuda ve batıda Tanrı adını yükselteceğim. Zalimlere evladım olsa merhamet etmeyeceğim. Zamanımda rahata varmak ve ahaliye musallat olmak imkanı yoktur." (Kocatürk, 1981: 81) Benzer bir şekilde İran'a

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

yürümesinin gerekçesini açıkladığı Farsça şiirinde; İstanbul'u İslamiyet'in tek merkezi yapmak istediğine bağlayarak, "Leşker ez taht-ı Sitambul ruy-i İran Tahtem/Sürh-serra garka-i han-i melamet sahtem" (İstanbul tahtından, İran ülkesine asker yürüterek şah-ı melamet kanına boğarım). (Sakaoğlu, 2001:120) demektedir. Ölümünden sonra Kemalpaşazade'nin yazdığı eserde Yavuz Sultan Selim, "asr" ın (çağın) güneşine, egemenlik alanlarını genişliği, ikinci gölgesinin yaygınlığına, saltanatın kısalığı da ikinci vaktine benzetmiştir. (Sakaoğlu, 2001:127)

5.1.4. Değişim Öncüsü Olma: Yeniçeri isyanlarının sıklıkla iç karışıklıklara yol açtığını gözlemleyen Yavuz Sultan Selim Yeniçeri ağalarının tayinlerinin doğrudan saray tarafından yapılmasını sağlamış ve bu yolla üst düzey yeniçeri komutanlarının saltanata bağlılığını artırmayı hedeflemiştir. 1514'de İran Seferi'ne çıkmak üzereyken asker içinde baş gösteren huzursuzluğun nedenlerini araştırmış ve yeniçerilerin Dukakinzade Ahmet Paşa tarafından ayaklanma için kışkırtıldığını öğrenmiştir. Bu olaydan sonra paşa idam edilmiş ve uzunca bir süre Sadaret'e kimse tayin edilmemiştir. Bu olayın orduda yarattığı önemli değişimlerden birisi de, ocaktan yetişenlerin yeniçeri ağası olma usulünün kaldırılmasıdır. (Özkan vd., 2001:139)

Yavuz Sultan Selim kendisinden önce ve kendi döneminde gözlemediği gibi yeniçerilerin sıklıkla isyana teşvik edildiğinin bu kargaşaların da ordunun moral ve motivasyonunu etkilediğinin farkındadır.

Yavuz Sultan Selim ayrıca tahta çıktıktan sonra yeniçerilerin sakal salıvermelerini yasaklamış, kendisi de sakal salıvermemiştir. Tahta çıktığı gün ocak defterini getirtmiş, adını birinci tabura 1 numaralı nefer olarak yazdırtmıştı ki, bu gelenek ocağın lağvına kadar üç yüz sene sürecek, her Osmanlı Padişahı Yeniçeri Asker Ocağı'nın 1 numaralı neferi olacaktır. Yavuz Sultan Selim'in sakalını tıraş ettirmesi ocak disiplini üzerinde son derecede titiz dikkatle durmasının bir eseridir (Koçu, 2002: 135)

Yavuz Sultan Selim'in yarattığı değişimlerden biri de yalın giyinme tarzıdır. Hemen hemen bütün kaynaklar Yavuz Sultan Selim'i fevkalade mütevazı ve sade yaşayan bir insan olarak tasvir eder. Şatafatı sevmediği için, sefer dönüşlerinde İstanbul'a zafer alayı ile değil de, sessizce girdiği anlatılır. Prof. Ekrem Buğra Ekinci'nin çalışmasında yer bulan örnekler Sultan Selim'in değişim yönelimli davranışlarına örnek gösterilebilir. Bunlardan ikisi aşağıdaki gibidir. (Ekinci, 2009:3) "Mısır seferi dönüşü, kendisini Edirne'de karşılayan oğlu Şehzade Süleyman'ın ihtişamlı kıyafetine bakıp, "Oğlum! Sen böyle giyinirsen, anan ne giysin?" dediği meşhurdur. Yine zamanın en

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

güçlü devletlerinden biri olan Venedik'in sefiri Antonio Iustiniani bir defasında Yavuz Sultan Selim Han'ın huzuruna çıkacaktı. Vezirler elçiyi etkilemek bakımından padişahın ihtişamlı giyinmesini istiyordu. Hersekzade Ahmed Paşa, bu arzuya tercüman olmak bakımından cesaretini toplayıp bin dereden su getirircesine padişaha vaziyeti arz etti. Padişah, "Doğru! Cümle yeni libaslar giymek münasiptir" buyurdu. Elçinin kabul edileceği gün bütün vezirler en ihtişamlı elbiselerini giydiler. Huzura girdiklerinde donup kaldılar. Çünkü padişah her zamanki gibi sade elbisesiyle arz odasındaki tahta kurulmuştu. Meşhur keskin kılıcını da tahtın basamağına dayamıştı. İkinci güneşi pencereden basamaktaki kılınca vuruyor, ışıltısı gözleri kamaştırıyordu. Bu sırada elçi içeriye alındı. Hünkâr tercüman vasıtasıyla kendisiyle biraz konuştuğundan sonra, meclisin heybetinden şaşkına dönen elçiye huzurdan ayrılması için izin verildi. Padişah, Ahmed Paşa'ya dönüp, "Var git, elçi beye sor, bizi nasıl bulmuş?" dedi. Hersekzade Ahmed Paşa padişahın huzurundan ayrıldı. Arz odasının önünde elçiye bu suali sordu. Elçi, "O kılıcın parıltısı gözümü öyle aldı ki, kendilerini göremedim" cevabını verdi. Ahmed Paşa, elçinin cevabını padişaha ilettiğinde, padişah gülümseyerek şu tarihî sözü söyledi: "İşte kılıcımızın ağzı kestikçe, düşmanın gözü bizi görmez!"

5.1.5. Entelektüel Kişilik: Entelektüel kişilik dönüştürücü liderlik literatüründe lidere atfedilen "derinlemesine bilgi sahibi olma ve analiz yeteneği" özellikleri olarak sınıflandırılmaktadır. Yavuz Sultan Selim'in astlarını entelektüel olarak uyarma davranışlarının temelinde esasen polimatik birikimin rol oynadığı değerlendirilmektedir. Tarihe ve edebiyata ilgi duyan Yavuz Sultan Selim'in Farsçayı çok güzel öğrenerek bu dilde fevkalade bir kudretle şiirler yazdığı (Kocatürk, 1981:73) ve şiirlerinin İran edebiyatındaki nazımlarla eşdeğerde olduğu belirtilmektedir. Sultan Selim'in ayrıca, Farsça bir divanı ve Türkçe şiirleri olduğu bilinmektedir "Tarih-i Vassaf"ı yanından ayırmayan Sultan Selim'in savaşa giderken bile sandıklar dolusu kitabı yanında götürdüğü, ayrıca din bilginleri ile şairler ve yazarlardan oluşan seçkin bir grubu yanından ayırmadığı (Sakaoğlu, 2001:123) bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim'in polimatik kişiliğine dolaylı bir atıf da yabancı bir araştırmacının şu ifadelerinde yer bulunmaktadır. "Sert asker kabuğu altında, hükümdar geniş bir kültür sahibiydi. Farsçadan okumalar yaparak bu dilde başarılı şiirler yazıyordu. Yalnız başına yaşamayı seven ve sır vermez bir kişiliğe sahip olan Selim, kararlarının çağdaşlarınca anlaşılıp anlaşılmamasının kaygısında değildi" (Grammont, 1995: 34)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

5.1.6. Yüksek Cesaret ve Risk Alma: Yüksek cesaret ve risk alma dönüştürücü liderlikte liderin idealleştirilmiş etki davranışlarına ve astların üzerinde uyandırdığı hayranlık nispetinde liderin karizmasına da gönderme yapmaktadır. Sultan Selim'in bu liderlik özelliği ile ilgili olarak literatürde en çok karşılaşılan üç olayı aktarmak yeterli olacaktır.

Yavuz Sultan Selim kardeşi Ahmet'in taht şansının artması üzerine İstanbul'a babasıyla görüşmek üzere yola çıkmıştır. Çorlu civarında babası ile görüşme isteği kabul edilmediği gibi, padişahın harp fermanı alınması üzerine, kardeşi Şehzade Ahmet tarafından oluşturulan kırk bin kişilik bir orduyla karşılaşan Selim'in askerlerinden bir kısmı silah çekmeyerek kenara çekilmiştir. Bunun üzerine Selim'in iki bin kişilik bir kuvvetle padişahlık ordusunun merkezine yıldırım hızı ile saldırdığı, beş-altı bin kişi zayıt verdikten sonra sadece etrafındaki birkaç kişiyle kurtularak Karabulut isimli küheylan ile kaçılışı efsanevi bir biçimde anlatılmaktadır. Bu savaşta, babasına bağlı olan imparatorluk yeniçerilerinin dahi Selim'in kahramanlıklarını izlerken "yiğit budur" diye bağırdukları bilinir. (Kocatürk, 1981: 80)

Ridaniye Savaşı'nda ise, Sultan Selim cepheden saldıracağı izlenimi verip ordunun büyük bölümünü Memlük cephesinin sağından, El-Mukaddem Dağı'nın güneyinden geçirerek. Memlük ordusunun gerisine kaydırmıştır. Bu manevranın askeri açıdan önemli riskler taşımakla birlikte Memlük ordusunun yenilgisinde önemli yeri olduğu aktarılmaktadır. (Özkan vd., 2001:143)

Çaldıran Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun sol kolundaki bozulmada Akıncı beyleri ve Rumeli askerlerinin çoğu ölmüştür. Buna karşılık sağ cenah, İran saflarını yarmış ve ileri gelen komutanlardan Ustacılıoğlu öldürülmüştür. "Yavuz Sultan Selim oldukça kritik bir hamle ile sol kanada Tüfenkendaz yeniçerileri koşturarak İran Ordusu'ndaki bozulmayı yaygınlaştırdı. Birkaç kez at değiştiren ve yaralanan şah İsmail yakalanacakken korumalarından Mir Sultan Ali, şahın kendisi olduğunu söyleyerek İsmail'i tutsak düşmekten kurtardı. Muharebe akşam karanlığında da sürdü, her iki taraftan da pek çok komutan ve asker kırıldı. Ordusu dağılan Şah İsmail, ordugâhını, hazinesini, harem çadırlarını bırakıp kaçtı. İbn Kemal'in deyişiyle "Ordusu kurulu kaldı ve bohçalarda rengin dibaları kurulu kaldı". (Sakaoğlu, 1999: 121) Daha fazla detaylarına girilmeyecek olmakla birlikte Çaldıran Savaşı, savaş taktiği anlamında çığır açan hareketler ile günümüz harp akademilerinde bile incelenen konular arasında yer almaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

5.2. Dönüştürücü Liderlik Davranış Boyutları: Bu bölümde literatürde B.Bass tarafından tanımlanan dönüştürücü liderliğin dört davranış boyutundan, Yavuz Sultan Selim'e atfedilen idealleştirilmiş etki, entelektüel uyarma ve esinsel motivasyon davranış boyutları incelenmektedir.

5.2.1. İdealleştirilmiş Etki: Bu davranış boyutu liderin bireysel olarak karizmatik özellikleri ile izleyenleri üzerinde; güven saygı ve hayranlık yaratması ile ilgilidir. Lidere duyulan güven astlarının algılama ve kabul derecelerini radikal biçimde değiştirebilecek güçtedir. Bununla birlikte karizma, lidere genellikle onu izleyenlerin atfettiği nitelikleri tanımlamaktadır. (Leitwood ve Genge, 1996:840) Uzunca boylu, kırmızı yüzlü, koç boyunlu, geniş göğüslü, sakalsız ve burma bıyıklı, yüzü yuvarlak ve kırmızı, teni esmer (Kocatürk, 1981:89) olarak betimlenen Sultan Selim'in sade giyimden hoşlandığı, sarığını "selimi" denen tarzda sardığı, (Sakaoğlu, 2001:127) cihangirlik hülyaları içinde düşündüğü ve geceleri oldukça az uyuduğu (Kocatürk, 1981:75) aktarılmaktadır. Reşad Ekrem Koçu'nun da Yavuz Sultan Selim'i tasviri şöyledir: "Pazılı, pençeli bir adam, pehlivan çalımı, aslan adımıyla levendane yürürdü". (Koçu, 2002: 135)

Yavuz Sultan Selim için döneminde ve sonrasında pek çok Selimname yazılmıştır. Cevri'nin, İdris-i Bitlisi ile oğlu Ebu'l-Fazl'ın, İshak Çelebi'nin, Sücudi'nin ve Şükrî-i Bitlisi'nin Selimname'leri en ünlüleridir. (Sakaoğlu, 1999: 127) Bütün bunlardan ayrı olmak üzere Yavuz Sultan Selim'in kendisini yakından ve uzaktan tanıyıp bilen yeniçeriler üzerinde büyük tesirleri olduğu anlaşılmaktadır.

Daha padişah olmadan, babasıyla görüşmesini engellemek için kardeşi Ahmet ve yandaşı olan devlet adamları, devrin büyük alimlerinden Mevlana Nureddin'i Yavuz Sultan Selim'e göndererek ikna ve tehditlerle amacından vazgeçirmek istemişler, ancak Yavuz Sultan Selim ile karşılaşan Mevlana Nureddin, onun şahsiyetindeki kuvvete, sözlerinin ve fikrinin kudretine hayran olmuştur. Bu girişim Mevlana Nureddin'in Selim'i ikna etmek şöyle dursun dönüştürme kendisini babası II Beyazid'e methetmiştir. (Kocatürk, 1981:77)

Padişahlığının ilk aylarında halka zulm ettiğini öğrendiği, Semindire Beyi Bilal Bey hakkında soruşturma yapması için İstanbul kadısı Sarı Gürz'ü görevlendirmiş, rüşvet almaması için Sarı Gürz'e "bir habbe ve bir akçe alayım deme" uyarısında bulunmuştur. Zira o dönemde toplumdaki bu tür bozulmaları izleyen ve halkın düşüncelerini dile getiren Ali bin Abdulkerim'e göre, "okuduğunu tutmaz ve Kuran-ı işitmez azgun ve bozgun alimler ile kadılar çöktü.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Bunların yüzünden halkın kimi yokluktan kimi tokluktan ölmekteydi". (Sakaoğlu, 2001:119)

Turnadağı Savaşı'ndan sonra, İstanbul'a döndüğünde ulemadan Tacizade Cafer Çelebi'yi huzuruna çağırıp, "İslâm askerlerini huzursuzluğa ve isyana tahrik edenin cezası nedir?" diye sorduğu, onun, "eğer sabit olursa idamdır" yanıtı üzerine, "Senin fesadın eskiden beri sabittir, kendi hakkındaki fetvayı kendin verdin" diyerek Divân-Hümâyûn ve askerinin ileri gelenleri önünde idam ettirdiği aktarılmaktadır. (Sakaoğlu, 2001:128)

Yavuz Sultan Selim tarihçilerce çok fazla bilinmemekle birlikte, padişahın kahramanlıklarının dönemin Avrupa'sına kadar yayıldığı değerlendirilmektedir. Sultan henüz hayatta iken şerefine Venedikli bir şair tarafından İtalyanca olarak yazılan bir şiirde 1511 Çorlu Savaşı ile başlayan ve 1517 Kahire'nin fethiyle sona eren olaylar serisi efsanevi bir üslupta anlatılmaktadır. (Lippi, 2004:113) Şiirin bilimsel olarak incelendiği bir makale, yine İtalyan bir araştırmacı olan Emilio Lippi tarafından 2004 yılında İngilizce olarak yayımlanmıştır.

5.2.2. Entelektüel Uyarma: Entelektüel Uyarma davranış boyutu, izleyicilerin zekâlarını yaratıcı bir şekilde kullanmalarını, olaylara akılcı yaklaşımlarını, problemleri alternatif yollarla çözmelerini ve liderin düşüncelerini bile sorgulamaya teşvik eder. Bu sayede izleyiciler kendi inançlarını sorgular ve yaratıcılıklarını harekete geçirirler. (Çakar ve Arbak, 2003:85) Çaldıran Savaşı öncesinde topladığı savaş meclisinde toplantıya "kalem-i fetva ve alem-i takva" ile tanınmış ulemayı da çağırarak onların fikirlerini de almıştır. Ayrıca yine Çaldıran Savaşı'ndan sonra fetihnameler yazdırdığı ve Tebriz'e girişinden sonra ilk iş olarak bine yakın Tebrizli sanatkar ve bilim adamını İstanbul'a göç ettirdiği aktarılmaktadır. (Sakaoğlu, 2001:119-121)

Sert ve otokrat kişiliğine rağmen büyük hadiseler karşısında sık sık vezirlerini ve komutanlarını toplayarak istişare ettiği bilinir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır ve seferi sırasında Piri Reis'e Hind ve Çin ülkelerinin haritalarının yapılmasını istemiş 1517 yılında kendisine sunulan bu haritalar önemli bir coğrafi kaynak oluşturmuştur.

5.2.3. Esinsel Motivasyon: Bu davranış boyutu idealize edilmiş etki boyutuyla yakından ilgili olmasına rağmen farklılığını karizmaya bakış açısı oluşturmaktadır. İdealize edilmiş etki davranış boyutunda liderin karizması bireyler üzerinde etkili iken esinsel motivasyon boyutunda sözü edilen, karizmanın tüm organizasyonu

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

bütüncül bir tarzda etkilemesidir. Bahsedilen etkiyi yaratan liderin motive edici söylemleri ve sloganlarıdır. Çaldıran Savaşı için harp istişaresi sırasında komutanların ses çıkarmaması üzerine Abdullah isimli bir yeniçerinin atılarak “Padişahım ne durursun, Allah ömrünü uzun kılıcını keskin etsin! Biz gittiğin yere kadar gider kaldığın yerde kalırız.” dediği rivayet edilir. Ayrıca Yavuz Sultan Selim’in ordunun konakladığı yerlerde hep askerlerin aralarına girdiği onlarla yemek yiyip yeniçerilerle güreş tuttuğu bilinmektedir. Sultan Selim’in dönemin Safevilerin batı sınırındaki Diyarbakır’ı sulh yoluyla almak istemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Kaynaklar padişah tarafından bilim adamı olan İdris-i Bitlisi’nin bizzat bu iş için görevlendirildiğini aktarmaktadır. (Özkan vd., 1981:139) Mısır zaferinden sonra Cezayir’de bir hükümet kurmuş olan Barbaros Hayrettin de kendi arzusu ile Yavuz’ a tabi olmuştur. (Karal, 1979:312)

6. Sonuç

Bazı kaynaklarda ruh ve vicdan yapısından yoksun; kanla, şiddetli tutku ve eğilimlerle yoğrulan bir kişilik (Meram, 1999:187) olarak sunulan Yavuz Sultan Selim’in şiddet yönelimli hareketlerinin dönemin şartları içerisinde ve Osmanlı devlet geleneği ile değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Yavuz Sultan Selim’in gençliğinden itibaren bir “fetih” tutkusuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu derinlemesine tutkunun şahsının liderlik davranışları içerisinde, vizyon belirleme ve yön çizme eksenini de belirlemede başat rol oynadığı değerlendirilmektedir. Fuhat hareketlerinin, insanlığın başından itibaren ve özellikle ortaçağ imparatorluklar döneminin hâkim yönelimi olduğunu vurgulamak gerekir. Bu yüzden liderlerin fetih hareketleri onlar için bir imaj ve erk sembolü olduğu kadar, ülke halklarının da savaşa olmasa bile, fütuhata destek verdiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada belki de Fransız filozof Henri Bergson’un şu cümlesi anlamlı olacaktır. “İmparatorluklar bir fetih hareketinden doğdukları için savaş, imparatorlukların nedeni olmuştur. Savaş ilkin bir fethi hedeflemiyorsa bile fetih, yenilenin topraklarından yararlanmak için halklara sahip olmayı uygun bulduğu sürece savaş her zaman için bir fethi dönüşür. (Bergson, 2004:244) Yavuz Sultan Selim’in fetih hamleleri aralarında çok çetin mücadelelerin geçtiği Memlük kaynaklarında bile, 1517 olayları, Memlük tarihçilerinden İbn Tulun tarafından şu ifade ile aktarılmaktadır. “923 (1517) yılı girdiğinde Dimaşk ve Suriye ile Anadolu’nun heybetli hükümdarı Muzaffer Sultan Selim Han b. Osman idi” (Kanat, 2006:131)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kısa süren saltanatı, tahta çıktığı dönemde ve Anadolu'da filizlenen kitle ayaklanmalarına rağmen, kamu hazinesinin en yüksek değerine Yavuz Sultan Selim zamanında ulaşıldığı, sonraki padişahların onun döneminden daha fazla bir birikim sağlayamadıkları için saray hazinelerinin uzun zaman "Sultan Selim Şah" mührüyle açılıp kapatıldığı tarihlere geçmiştir. (Sakaoğlu, 2001:73)

Yavuz Sultan Selim'in tahta çıktığı ve hükümdarlığının devam ettiği süreç boyunca Anadolu'da ve İmparatorluğun çevresinde cereyan eden ortamın veçheleri özetle aşağıdaki gibi açıklanabilir. Bu sosyal askeri ve siyasi şartların, Yavuz Sultan Selim'in nasıl bir ortamda liderlik yaptığını dair bir bakış açısı oluşturacağını düşünmekteyiz.

Öncelikle Yavuz Sultan Selim dönemindeki karışıklıkları doğrudan hilafet kaynaklı ve mezhep çatışması temelli olarak görmek anlamlı değildir. Kaldı ki Yavuz Sultan Selim dönemindeki savaşların hiç birisi din ve mezhep savaşı değildir. Ali Sinan Bilgili'ye göre (2003) "Osmanlı ve Safevî için, bir başka deyişle batıya doğru fütuhât yapan batı Türkleri ile yine batıya doğru açılmak isteyen doğu Türklerinin batıya ilerleme gayretleri kesişince mücadele kaçınılmaz oldu. Önce Sultan Yavuz ile Şah İsmail, ardından Sultan Süleyman ile Şâh Tahmasb karşılaştılar. Çaldıran'da başlayıp, Tebriz önlerinde devam eden yüzyılların mücadelesi, askerî olarak tek bir alanla sınırlı kalmadı; siyâsî, ekonomik, teolojik, ahlâkî ve enformasyon gibi çok geniş bir alana yayıldı. Durum böyle olunca meseleye askerlerin yanı sıra, din adamları ve tarih yazarları da dahil oldu. Osmanlı cephesinden bakıldığında, Halil İncalcık'ın "Tarih yazmanın uzun vadeli siyâsî mükâfatı Osmanlı yöneticileri tarafından kavranmıştı. Tarihî varlık gelecekteki iddia ve taleplerin tarih temellerini oluşturacaktı." ifadesinde de belirttiği gibi, önemine binaen mücadele topyekün sürdürüldüğünden tarih bu noktada propaganda gücü, güne ve geleceğe dair iddia ve taleplerin meşruiyet zemini olarak kullanıldı."

Diğer bir taraftan ortamın Hilafet yönü incelendiğinde; Memlûklerin ve Safevîlerin halifelikle ilgisi olmamakla beraber Memlûk ülkesinde yaşayan Abbasi halifesinin sembolik olduğunu, Safevîlerde ise halifelik değil, imamlık anlayışının olduğunu söylemek gerekir. Bu bağlamda hilafet merkezli İslâm'a dayalı bir güçten değil, dönemin imparatorluğu ve baştaki padişah için bir nevi siyasal kaynaklı buhrandan bahsedilebilir. Daha açık bir ifadeyle bu durum hilafetten kaynaklı bir sorun değildir. Çünkü onaltıncı asırdan onyedinci asra süregelen değişim, beylerbeyinin yönetimdeki gücünü arttırırken, sancak beylerinin prestijlerini düşürdü. Onaltıncı asırda

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

beylerbeyliğine yükselmeden önce sancakbeyliği yapmak neredeyse şart iken, yani ancak sancakbeyleri paşalığa yükselebilirken, onyedinci asırda artık sancakbeylerinin pek azı paşa olmayı umuyordu. (Kunt vd., 2002: 19-20) Özellikle Celali hareketinin devlet ve toplum kurumlarının işleyişinde oluşan değişimden kaynaklandığı, Celaliliğe geçen sekbanların genel siyasal ve toplumsal çalkantı ortamında güç bulduğu açıktır. Fakat işaret etmek gerekir ki Celali hareketi bütün ülkeyi kaplayan bir olay değildi. Celalilik Anadolu toprağında yeşerdi; isyan bayrağı açan levent-sekbanlar, köylü-göçebe Anadolu Türklerinden oluşuyordu. 16. Asrın sonunda Anadolu sekbanlarının Yavuz Sultan Selim dönemi Baba Celal'in adıyla anılması sebepsiz değildir.(Kunt vd., 2002: 22) Bu dönemde Ömer Lütfü Barkan'ın deyimıyla "işsizler güruhunun softa kılığına bürünmüş kolu olan" suhteler, çeteler halinde köylere basacak ve kanlı yağmalara girişeceklerdir. Gerçekten de Anadolu köy yaşamını altüst eden Celâli isyanları, ellerinde "hükm-i hümayun" ya da "emr-i şerif" ile eşkıyalığa çıkan resmi sıfatlı kişilerin, geçim sıkıntısı içindeki işsiz köy delikanlıları kitesini kullanarak, köylere karşı giriştikleri haydutluktan ibarettir. Ne varki Celali isyanlarını köylü ayaklanmaları saymak gerçeği fazla zorlamaktadır. (Avcıoğlu, 1975: 59) Dolayısıyla buhranı yaratan olayın arka planında sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sebeplerin olduğunu söylemek gerekir. Gerçekten de Sakaoğlu'nun (1999: 126) da vurguladığı üzere Anadolu' da filizlenen ilk kitle ayaklanmaları ekonomik buhranın sonucu sayılabilir. Dahası tüm bu gelişmelerin arka planında dinsel bir gerekçe değil, sosyo-ekonomik nedenler yatmaktadır.

Dönüştürücü liderliğin bir bakıma bir "buhran liderliği" olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yukarıda ana hatları çizilmeye çalışılan ortam içerisinde Yavuz Sultan Selim'in bütün bu buhranı ve karmaşayı da yönetmekle karşı karşıya kaldığı ifade edilebilir. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen padişahlık döneminin karışıklık ve isyanlarını Yavuz Sultan Selim özelinde olduğu kadar dönemin şartları ve halkın sosyo-ekonomik durumu açısından da değerlendirmek farklı bir bakış açısı oluşturacaktır. Bunun yanında Yavuz Sultan Selim'in mezhep katliamları yaptığına dair bazı iddiaların gerçeklikten uzak ve abartılı olduğu bizzatıhi Osmanlı Arşivleri referans verilerek tarihçi ve akademisyenler tarafından vurgulanmıştır. (Akdağ, 1979:154; Mantran, 1995:173)

Osmanlı'da fethedilen ülkelere zarar vermeme ve yerel halka hakkaniyetli davranma geleneğinin Yavuz Sultan Selim döneminde iyice yerleştiğini görmekteyiz. Daha önce İstanbul'un fethi ve daha sonra Macaristan'a ve Polonya'ya yapılan akınlarda olduğu gibi

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Mısır'ı ve İran'ı fethetmek için giden ordunun güzergah üzerindeki vilayetlerden geçişi son derece disiplinli ve intizam içinde olmuştur. Ekilmiş tarlalara girmek, orduya ait hayvanları otlatmak, arazi sahiplerinin hayvanlarını almak, köylülere kötü muamele yapmak idam cezası ile yasaklanmıştır. (Kazancı, 2006:16) Mısır seferinde 50 bin kişilik ordu kimseye zarar vermeden intikal etmiştir. Askerlerin bu denli intizamlı hareket etmelerinde bizzat ordunun başında sefere giden Padişah Yavuz Sultan Selim'in liderlik özelliklerinin de payı olduğu yadsınmaz. Bütünsel bir bakış açısıyla orduda yerleşik hale gelen bu ahlaki altyapının bir nevi savaş ya da "futuhat etiği" oluşturduğu ileri sürülebilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun genel olarak "batılı olan her şeye karşı çıkan" imajı Yavuz Sultan Selim'de kimlik bulmamıştır. Karşılıklı güvene ve anlayışa dayalı ilişkilerin yaygın olmadığı Osmanlı toplumunda, üstelik "Safevi kaynaklı isyanlar" iyiden iyiye baş göstermeye başladığı bir buhran döneminde saltanatı alan Yavuz Sultan Selim'in şiddet yönelimli ve otokrat kişiliğinin temelinde vizyoner ve harekete geçirici bir lider kimliği bulunduğu değerlendirilmektedir. Yönetiminde şeklen bir ayrıma gitse bile işin özünde tebaasını dine ve milliyetine göre ayırmadığı, adil davranmaya özen gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yavuz Sultan Selim'in literatürde çerçevesi çizilen dönüştürücü liderlik özelliklerinden; ileri görüşlülük, mücadele ve hırs, vizyon belirleme ve yön çizme, değişim öncüsü olma özelliklerini taşıdığı; dönüştürücü liderlik davranış boyutlarından ise; idealleştirilmiş etki, esinsel motivasyon ve entelektüel uyarma davranışlarını gösterdiği anlaşılmaktadır. Araştırmada Yavuz Sultan Selim'in liderlik davranışlarında dönüştürücü liderliğin dördüncü davranış boyutu olan "bireysel destek sağlama" davranışları ile ilgili kayda değer bir bulguya rastlanmamıştır.

Makalemizi, Memlük Devleti'ne Yavuz Sultan Selim tarafından son verilmeden yaklaşık 200 yıl önce Memlük Sultanı Berkuk tarafından söylenen ve Kanat tarafından (2006:133) aktarılan sözlerle ve Yavuz Sultan Selim'e mal edilmiş olan (Koçu, 2002:136) iki dize ile son vermenin anlamlı olacağını düşünmekteyiz.

a. Berkuk: "Ben Timurdan korkmuyorum! çünkü ona karşı herkes bana yardım ediyor, ancak ibn Osman'dan korkuyorum!." (Memlük Sultanı Berkuk, 1300'lü yıllar)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

- Merdümi dideme bilmem ne füsün etti felek
Giryemi kaldı füzün, ekşimi hun etti felek
Şirler pençe-i kahrımdan olurken lerzan
Beni bir gözleri ahuya zebun etti felek!
(Yavuz Sultan Selim)

KAYNAKÇA

- ADİL, N. “Dede Korkut ve Beowulf Destanlarında Kahramanlık İdeali”, Genel Kurmay Ataşe Başkanlığı, Elektronik Kütüphanesi (ET: 19.11.2008).
- AKDAĞ, Mustafa, **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi**, 2. Cilt, Tekin Yay., İstanbul, 1979.
- AKDEMİR, Ali; “Yönetim Düşüncesindeki Dönüşümler ve Dönüştürücü Liderlik Profili”, **21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Cilt: 1, İstanbul, 1997.
- ALTINDAĞ, Şinasi; “**Selim I**”, **M.E.B., İslam Ansiklopedisi**, Cilt 10, s.423-434 1966.
- ARSLAN, N., “Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyetine Askerlik Hizmeti ve Askere Alımlar”, Genel Kurmay Ataşe Başkanlığı, Elektronik Kütüphanesi, (ET: 30.12.2008).
- AŞAR, M. **Dönüşümcü Liderlik Davranışının Entelektüel Sermaye Üzerindeki Etkisi** Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ., SBE. İzmir, 2000.
- AVCIOĞLU, Doğan, **Türkiye'nin Düzeni**, Cilt:1, Tekin Yayınları, İstanbul, 1975.
- BASS, Bernard .M., “From Transactional to Transformational Leadership: Learning to Share The Vision” **Organizational Dynamics**, Vol. 19, Issue 3, 1990.
- BASS, Bernard M., “Two decades of research and development in transformational leadership”, **European Journal of Work and Organizational Psychology**, 8(1), 1999, 9-32.
- BEŞİRLİ, M. “Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu” **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

- BERGSON, Henry, **Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı**, Çev: Mukadder Yakupoğlu, Doğu Batı 1 nci Baskı, Ekim, Ankara, 2004.
- BİLGİLİ, A. Sinan, "Osmanlı Tarih Yazarları'nın Algısıyla Türkiye-İran İlişkilerinde Siyasi Karakterin Dini Söylemi: "Kızılbaşlılık", **Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Dergisi**, Sayı 27, 2003.
- COŞGEL, Metin, MİCELİ Thomas ve AHMED Rasha, "Law, State Power, and Taxation in Islamic History", **Journal of Economic Behavior&Organization** Elsaiver Pub., 2009. pp.1-14
- ÇAKAR ,Ulaş ve ARBAK Yasemin, "Dönüşümcü Liderlik Duygusal Zeka Gerektirirmi? Yöneticiler Üzerinde Örnek Bir Çalışma" **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi** Cilt: 18, Sayı: 2, 2003.
- DİNGEÇ, E. "Osmanlı Ordusunda Bir Geri Hizmet Kurumu Olarak Vize Müsellemleri," **Dumlupınar Üniversitesi; Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 17, 2007.
- EKİNCİ, E.Buğra, "Yavuz Sultan Selim Küpe Taktı mı?" **Akasya Dergisi**, Mart 2009
- ERÇETİN, Şule, **Lider Sarmalında Vizyon**, 2.b., Nobel Yayınları, Ankara, 2000.
- GRAMMONT, Jean; LOUIS B. **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doruğu Olaylar (1512-1606)** çev. Server Tanilli, Cem Yayınevi, 2. Baskı, Cilt 1, İstanbul, 1995.
- GÜRPINARLI, H., "Bir Osmanlı Mezar Taşının Öyküsü" **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, 2006.
- İŞCAN, Ö. Faruk, "Dönüştürücü/Etkileşimci Liderlik Algısı ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisinde Bireysel Farklılıkların Rolü", **Akdeniz Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, 2006, s. 164
- KANAT, Cüneyt, "Memlük Kaynaklarındaki Osmanlı İmajının Değişim Süreci" **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, 2006, s.131
- KARAL, E. Ziya, **Barbaros Hayreddin Paşa İ.A**, C.2, MEB, İstanbul, 1979, s.312
- KARİP, Emin "Dönüşümcü Liderlik", **Eğitim Yönetimi**, (4), 16, 1998, s. 443-446.
- KAZANCI, M., "Osmanlı'da Halkla İlişkiler" **Selçuk İletişim Dergisi**, Cilt 4, Sayı 3, 2006.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

- KILIÇ, Remzi, “Yavuz Sultan Selim Devri (1512-1520) Osmanlı Özbek Münasebetleri I” **Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi**, 2000.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin, **Osmanlılar’ın Kafkas Elleri Fethi** (1451-1590) T.T.K. Basımevi, Ankara, 1993.
- KOCATÜRK, V. Mahir, **Osmanlı Padişahları**, Rafet Zaimler Yayınları, İstanbul, 1981.
- KOÇU, Reşad, Ekrem, **Osmanlı Padişahları**, Doğan Yayınları, 3. Baskı, Nisan, İstanbul, 2002.
- KUNT, M., AKŞİN, S., FAROQHİ, S., TOPRAK, Z., YURDAYDIN, H.G., ÖDEKAN, A. **Osmanlı Devleti 1600-1908**. Cilt:3, 7.Basım, Cem Yayınları, İstanbul, 2002.
- LEITWOOD, KD. ve GENGE M., **Transformational Leadership International Handbook of Educational Leadership and Administration**, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 1996.
- LIPPI, Emilie, “Burn to Rule The World”: An Italian Poet Celebrates The Deeds of the Sultan Selim I”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, 2004.
- MANTRAN, Robert **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi: Osmanlı Devleti’nin Doğuşundan XVIII Yüzyılın Sonuna**, Cem Yayınları, 1995.
- MERAM, A.Kemal, **Padişah Anaları ve 600 Yıl Bizi Yöneten Devşirmeler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 1999.
- ÖZKAN, N. “Medena Devlet Arşivindeki Osmanlı Devletine İlişkin Belgeler (1485–1791)”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2006.
- ÖZKAN, Sevgi; GÜRAÇAR İlknur; DURBAŞ Bilge ve GÖKIRMAK, Zerrin, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 1, Boyut Yayınları, İstanbul, 2001.
- PENZER, NM., **Harem**, Çev: DoğanŞahin, 1. Basım, Nisan, Say Yayınları, İstanbul, 2000.
- RAFFERTY, AE., GRIFFIN MA., “Dimensions of transformational leadership: Conceptual and empirical extensions”, **The Leadership Quarterly**, 15(3), 2004, 329-354.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

-
- SAKAOĞLU, Necdet, **Bu Mülkün Sultanları: Otuz Altı Osmanlı Padişahı**, Oğlak Bilimsel Yayınlar, İstanbul, 1999.
- SEZGİN, İ., "Sultan II. Selim'in Edirne Av Gezileri", **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, Sayı 2007.
- TENGİLİMOĞLU, Dilaver, "Kamu ve Özel Sektör Örgütlerinde Liderlik Davranışı Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması" **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005.
- TİCHY, NM. ve DEVANA MA., "The Transformational Leader", *Training and Development Journal*, July, 30-2 , 1986.
- TUNALI, A., "Tanzimat Döneminde Ordu Halk ilişkilerine Dair Bazı Gözlemler", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 23, Sayı 36, 2004.
- UĞUR, Ahmet, **Yavuz Sultan Selim**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1989.
- ULUÇAY, Çağatay, **Harem II**. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, C.II TTK. Yayınları, Ankara, 1992.